

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ У СПРАВАХ ЩОДО КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ПОШКОДЖЕНЕ ТА ЗРУЙНОВАНЕ МАЙНО: АДМІНІСТРАТИВНИЙ ТА СУДОВИЙ АСПЕКТИ

LEGAL MECHANISMS FOR PROTECTING THE RIGHTS OF INDIVIDUALS IN CASES CONCERNING COMPENSATION FOR DAMAGED AND DESTROYED PROPERTY: ADMINISTRATIVE AND JUDICIAL ASPECTS

Семенов І.В., аспірант кафедри конституційного права та галузевих дисциплін
Національний університет водного господарства та природокористування

У статті досліджуються правові механізми захисту прав осіб у справах щодо компенсації за зруйноване або пошкоджене нерухоме майно, з особливим акцентом на адміністративні та судові аспекти оскарження рішень, дій чи бездіяльності спеціалізованих комісій. В умовах воєнного стану, спричиненого повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України, значна кількість громадян втратила житло, що актуалізує необхідність ефективного правового реагування держави на такі виклики. У центрі уваги нашого дослідження є нормативно-правове регулювання компенсаційних процедур, їх відповідність засадам законності, справедливості, доступу до правосуддя та принципам ефективного врядування, що вказують на правові передумови реалізації основоположного права на оскарження рішень, дій та бездіяльності органів публічного адміністрування у цій сфері.

Крім того, нами проаналізовано адміністративну процедуру подання та розгляду заперечень і скарг щодо дій комісій, зокрема строків, форм подання, обов'язковості врахування заперечень, а також механізмів внутрішньо-адміністративного контролю за їх рішеннями. Також, нами зосереджено увагу на судовій практиці щодо вирішення спорів у сфері компенсації за зруйноване майно, зокрема на ситуаціях, коли особи не мають змоги надати документи через війну, та захист їх порушених прав вимагає гнучкого підходу до оцінки доказів, що відповідно підтверджує той факт, що належна реалізація права на оскарження сприяє не лише відновленню порушених прав, а й виконує важливу соціальну функцію, підвищуючи довіру до держави.

Також, у нашому науковому дослідженні обґрунтовується доцільність подальшого удосконалення адміністративного та судового порядку оскарження, гармонізації процедур із європейськими стандартами та розробки єдиної правозастосовної практики. Також наголошується на необхідності адаптації правових інструментів до умов надзвичайної ситуації з урахуванням цифровізації, обмеженого доступу до правової допомоги, переміщення населення тощо.

Ключові слова: воєнні збитки, зруйноване житло, адміністративне оскарження, комісії з компенсацій, судове оскарження.

The article examines legal mechanisms for protecting the rights of individuals in cases concerning compensation for destroyed or damaged immovable property, with a particular focus on the administrative and judicial aspects of appealing against decisions, actions, or inaction by specialized commissions. Under martial law caused by the Russian Federation's full-scale armed aggression against Ukraine, a significant number of citizens have lost their homes, highlighting the need for an effective legal response by the state to such challenges. Our research focuses on the regulatory and legal framework for compensation procedures, their compliance with the principles of legality, fairness, access to justice, and effective governance, which indicate the legal prerequisites for the realization of the fundamental right to appeal decisions, actions, and inaction of public administration bodies in this area.

In addition, we analyzed the administrative procedure for submitting and considering objections and complaints regarding the actions of commissions, in particular the deadlines, forms of submission, the obligation to take objections into account, as well as the mechanisms of internal administrative control over their decisions. We also focused on judicial practice in resolving disputes in the field of compensation for destroyed property, in particular in situations where individuals are unable to provide documents due to the war, and the protection of their violated rights requires a flexible approach to the assessment of evidence, which confirms the fact that the proper exercise of the right to appeal not only contributes to the restoration of violated rights, but also performs an important social function by increasing trust in the state.

Furthermore, our research substantiates the necessity for continued improvement of administrative and judicial appeal procedures, harmonization of processes with European standards, and the development of unified practice. The study also emphasizes the imperative to adapt legal instruments to emergency conditions, taking into account digitalization, limited access to legal aid, population displacement, and other relevant factors.

Key words: conflict-related damages, destroyed residential estate, administrative appellate procedures, compensatory commissions, judicial remedies.

Останні наукові дослідження. Станом на сьогоднішній день, попри наявність наукових напрацювань щодо загальнотеоретичних і прикладних аспектів захисту майнових прав громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії, зокрема у дослідженнях М. І. Смоковича, Н. М. Пархоменко, В. М. Бевзенка та інших, специфіка адміністративного та судового оскарження рішень, дій або бездіяльності комісій з розгляду питань надання компенсації за зруйноване чи пошкоджене майно залишається недостатньо розробленою в науковій доктрині. Відповідно, ця прогалина вимагає ґрунтовного аналізу нормативної бази, адміністративної практики та судового контролю з метою формування ефективного правового механізму захисту постраждалих громадян в умовах воєнного стану.

Актуальність дослідження. З початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України

особливої гостроти набули проблеми забезпечення прав осіб, які зазнали втрати житла та іншого нерухомого майна внаслідок воєнних дій. Масштабне пошкодження та знищення об'єктів нерухомості, вимушене переміщення населення, а також недоступність органів влади на тимчасово окупованих територіях створили безпрецедентний запит на ефективні правові механізми захисту та відновлення майнових прав громадян. Одним із основних інструментів державної політики у цій сфері стало запровадження процедур компенсації за зруйноване майно, що реалізуються через спеціалізовані комісії при органах місцевого самоврядування та військових адміністраціях. Водночас, із практичним функціонуванням цих органів виникає значна кількість конфліктних ситуацій, що стосуються законності, обґрунтованості та об'єктивності їх рішень, дій чи бездіяльності. Це зумовлює необхідність створення чіт-

кого, доступного та ефективного механізму їх адміністративного й судового оскарження [1].

У зазначених умовах набуває особливого значення дослідження правових засад та процедур, пов'язаних із захистом прав громадян шляхом адміністративного та судового перегляду рішень комісій з питань надання компенсації. Такий підхід сприяє утвердженню принципів верховенства права, доступу до правосуддя, пропорційності та справедливості, що є фундаментальними засадами демократичної правової держави.

Актуальність теми зумовлена також недостатнім науковим опрацюванням практичних аспектів реалізації оскаржуваних процедур у межах воєнного стану, що вимагає комплексного аналізу нормативної бази, адміністративної практики та судових підходів. Наше дослідження має не лише теоретичне, а й значне прикладне значення для забезпечення ефективного захисту прав постраждалих громадян, формування єдиної практики вирішення спорів та підвищення рівня правової визначеності у сфері державного управління.

Мета дослідження. Метою нашого дослідження є з'ясування та наукове обґрунтування особливостей функціонування адміністративного та судового механізмів оскарження рішень, дій або бездіяльності комісій з розгляду питань надання компенсації за знищене чи пошкоджене нерухоме майно в умовах воєнного стану. Наше дослідження спрямоване на виявлення нормативних, організаційних та процедурних проблем, які виникають у практиці реалізації права на компенсацію, а також на формулювання обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення відповідних процедур. Крім того, особливу увагу приділено забезпеченню принципів справедливості, законності, ефективності правового захисту та доступності правосуддя, з урахуванням особливих умов, спричинених воєнним станом.

Виклад основного матеріалу. В умовах надзвичайних ситуацій, зокрема спричинених збройними конфліктами, питання забезпечення та реалізації прав і свобод людини набуває особливої ваги як у науковому, так і в прикладному вимірі. Збройна агресія російської федерації (надалі – **рф**) проти України, яка розпочалася у 2014 році та ескалювала до повномасштабної війни 24 лютого 2022 року, спричинила докорінну трансформацію правової системи держави, актуалізуючи потребу у створенні та впровадженні ефективних механізмів відновлення порушених прав осіб.

Одним із найважливіших напрямів такої трансформації стало нормативне закріплення та практична реалізація процедур, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, завданої внаслідок руйнування об'єктів нерухомого майна. У зв'язку з цим особливої ваги набуває проблема захисту прав осіб, які постраждали внаслідок воєнних дій, зокрема, у частині оскарження рішень спеціалізованих комісій, створених для розгляду заяв про надання компенсації.

Зазначене питання тісно пов'язане із загальними принципами адміністративної процедури, визначеними Законом України «Про адміністративну процедуру» [2], який забезпечує інституційні та процесуальні гарантії реалізації права на справедливий розгляд, доступ до ефективних засобів правового захисту, а також контроль за законністю дій чи бездіяльності адміністративних органів, зокрема комісій з розгляду питань компенсації. Саме в умовах воєнного стану особливо важливим є забезпечення неупередженого, об'єктивного та доступного механізму оскарження рішень, які безпосередньо впливають на майнові права громадян.

В межах публічно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої знищенням або пошкодженням об'єктів нерухомого майна, ключову роль відіграють спеціалізовані комісії з розгляду питань щодо надання компенсації.

З огляду на їх адміністративно-правову природу, рішення, дії чи бездіяльність таких комісій підлягають перегляду в порядку, встановленому Законом України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна ...» [3], Законом України «Про адміністративну процедуру» [2], а також у межах адміністративного судочинства.

У науковому дискурсі обґрунтовано акцентується увага на необхідності забезпечення фундаментальних принципів при перегляді рішень адміністративних органів у період надзвичайних ситуацій. Тут мова йде, зокрема, про дотримання принципів справедливості, правової визначеності, пропорційності та ефективності. Як слушно зазначають Н. Рогатинська та інші дослідники [4], сучасна модель правосуддя в умовах воєнного конфлікту має орієнтуватися на гуманістичні цінності, що передбачає гнучкість при вирішенні спорів, пов'язаних із втратою житла, переміщенням осіб, соціальним забезпеченням тощо. Такі підходи цілком доречно застосовувати і до спорів, які виникають у результаті оскарження рішень та дій комісій з розгляду питань компенсації за зруйноване майно.

Законодавець закріплює право особи на двоступеневий механізм захисту, а саме на адміністративне та судове оскарження. У межах адміністративної процедури особа має можливість звернутися зі скаргою до вищого за ієрархією органу або до спеціально уповноваженої посадової особи. Водночас, при неналежному реагуванні або відмові в задоволенні скарги, зберігається право на звернення до суду в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України (надалі – **КАС**) [5].

Особливістю розгляду таких справ в умовах воєнного стану є необхідність урахування об'єктивних обставин, що ускладнюють реалізацію процесуальних прав, до яких відносяться зокрема втрата документів, обмежений доступ до засобів зв'язку, відсутність правової допомоги, переміщення особи тощо. Зважаючи на це, адміністративні органи та суди повинні забезпечити максимально сприятливі умови для реалізації права на оскарження, включаючи гнучкість строків, застосування електронних засобів комунікації, усунення надмірного формалізму при оцінці доказів і процедурної поведінки сторін [6].

Отже, ми вбачаємо, що механізм адміністративного та судового оскарження у сфері надання компенсації постраждалим особам виконує не лише функцію юридичного перегляду, але й виступає інструментом відновлення довіри до державних інституцій у період кризи, а його ефективне функціонування можливе лише за умови забезпечення балансу між принципами законності та гуманізму, що й становить одне з ключових завдань адміністративної юстиції у сучасних умовах.

Однією з основних гарантій забезпечення права на справедливий розгляд у контексті надання компенсації за знищене або пошкоджене нерухоме майно є нормативно закріплена можливість оскарження висновків комісійного обстеження, які мають істотне значення для прийняття рішення про надання компенсації.

Згідно з положеннями пункту 25 Порядку надання компенсацій для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна... (надалі – **Порядок надання компенсацій за пошкоджене майно**) [7], передбачено спеціальну процедуру подання заперечень проти даних акта комісійного обстеження, яка є первинним етапом адміністративного перегляду. Так, у разі незгоди з відомостями, відображеними в акті обстеження, особа, яка подала заяву про компенсацію, має право звернутися до відповідної комісії із письмовими запереченнями. Строк подання таких заперечень є фіксованим і становить 5 робочих днів з моменту проведення обстеження у разі, якщо воно відбулося після подання заяви про компенсацію та 5 робочих днів з моменту подання заяви у випадку, коли обстеження було проведено до її подання [7].

Аналогічну процедуру подання заперечень закріплено також у пункті 17-1 Порядку надання компенсацій за знищені об'єкти нерухомого майна (надалі – **Порядок надання компенсацій за знищене майно**) [8], яким врегульовано питання компенсацій за знищене майно.

Такий процесуальний механізм має на меті забезпечити змагальність та участь заявника у формуванні доказової бази, яка є основою адміністративного рішення про задоволення чи відмову в задоволенні заяви про компенсацію. Відповідна комісія зобов'язана розглянути подані заперечення у повному обсязі та врахувати їх при прийнятті рішення. Важливим процесуальним аспектом є вимога про обов'язкове внесення примітки до рішення щодо врахування або неврахування поданих заперечень, що створює умови для подальшої оцінки дотримання прав заявника при адміністративному або судовому перегляді справи.

Наявність такої процедури свідчить про інституціоналізацію превентивного механізму правового захисту у сфері компенсацій, що забезпечує особі реальну можливість впливати на зміст адміністративного рішення до його ухвалення. Водночас, чітка регламентація строків подання заперечень узгоджується з принципом правової визначеності, а встановлений обов'язок комісії враховувати заперечення – з принципом ефективності адміністративної процедури [9].

Отже, зазначена норма не лише конкретизує окремі процесуальні гарантії, передбачені Законом України «Про адміністративну процедуру» [2], а й виконує функцію внутрішньої інституційної корекції, яка сприяє забезпеченню належної якості рішень, що приймаються в межах адміністративного провадження з питань компенсації.

У межах процедури надання компенсації за зруйноване нерухоме майно законодавство передбачає можливість подальшого адміністративного перегляду рішень комісії. Зокрема, особа має право оскаржити як рішення про відмову в наданні компенсації, так і рішення щодо розміру компенсації у випадку незгоди з визначеною сумою.

Подальшим етапом адміністративного перегляду у процедурі надання компенсації за зруйноване нерухоме майно є можливість оскарження рішення комісії з розгляду питань щодо надання компенсації про відмову в наданні компенсації надання або у випадку не погодження особи з визначеним розміром компенсації. Такий інститут спрямований на забезпечення належного контролю за обґрунтованістю та справедливістю рішень, які ухвалюються в межах адміністративного провадження щодо реалізації майнових прав осіб, що постраждали внаслідок бойових дій.

Як положення Порядку надання компенсацій за пошкоджене майно так і положення Порядку надання компенсацій за знищене майно передбачають право особи, яка вважає рішення комісії незаконним, необґрунтованим або несправедливим у частині розміру компенсації, подати заперечення до виконавчого органу відповідної ради чи адміністрації (надалі – **Уповноважений орган**) при якому створена така компенсаційна комісія впродовж 5-ти календарних днів із дати прийняття відповідного рішення комісією. Така скарга виступає формою внутрішньо-адміністративного оскарження, що реалізується до затвердження рішення відповідної комісії Уповноваженим органом [7; 8].

Уповноважений орган, відповідальний за остаточне затвердження рішень комісії, зобов'язаний в обов'язковому порядку розглянути подані заперечення з урахуванням їх змісту та доводів заявника. Законодавець прямо передбачає, що результати розгляду заперечень повинні знайти своє відображення у рішенні Уповноваженого органу, що має бути зафіксовано відповідною приміткою в тексті рішення. Такий підхід гарантує процесуальну прозорість адміністративного розгляду та дозволяє суду згодом перевірити, наскільки були дотримані права особи на етапі внутрішнього перегляду.

Таким чином, вищезазначена процедура виконує подвійну функцію – з одного боку забезпечує реальний адміністративний контроль за діяльністю комісії з боку Уповноваженого органу, а з іншого – виступає гарантією захисту прав заявника, який не погоджується з сутністю чи обсягом прийнятого рішення. Враховуючи складність фактичних обставин, що супроводжують справи про компенсацію, зокрема, оцінку ступеня пошкодження майна, документальне підтвердження вартості тощо, зазначена процедура є особливо цінною в контексті забезпечення справедливого і неупередженого адміністративного провадження у розумні строки.

У цілому, встановлений механізм відповідає положенням Закону України «Про адміністративну процедуру» [2] та загальноєвропейським стандартам адміністративного права, відповідно до яких право особи на ефективне оскарження рішень публічної адміністрації є необхідним елементом правової держави.

У межах адміністративного провадження з питань надання компенсації за знищене або пошкоджене майно передбачено також право особи на оскарження інших рішень, дій або бездіяльності комісії, які не підпадають під попередньо згадані категорії [7; 8]. Така правова конструкція, на нашу думку, є проявом принципу повноти та доступності адміністративного оскарження, що забезпечує можливість реагування на будь-яке порушення прав або законних інтересів заявника в ході компенсаційної процедури.

Відповідно Порядку надання компенсацій за пошкоджене майно та Порядку надання компенсацій за знищене майно, у разі, якщо особа не погоджується з іншими рішеннями комісії, що не є безпосередньо актом про надання або відмову в наданні компенсації, а також із її діями або з бездіяльністю, зокрема, у випадках порушення строків, відмови у прийнятті документів, ігнорування звернень тощо, вона має право звернутися зі скаргою до Уповноваженого органу. Така скарга подається протягом 5-ти робочих днів з дати вчинення відповідних дій, ухвалення спірного рішення або настання строку, в який певні дії мали бути вчинені або рішення повинно було прийняте [7; 8].

Змістом цієї процесуальної гарантії є встановлення чіткого контролюючого повноваження Уповноваженого органу, який за результатами розгляду скарги приймає обов'язкове для виконання комісією рішення. Така модель побудована за принципом внутрішнього адміністративного нагляду, у якому суб'єкт вищого рівня наділений компетенцією переглядати дії підпорядкованої комісії не лише щодо кінцевого, а й стосовно інших процедурних аспектів, що мають значення для реалізації права особи на відшкодування.

Вказана норма є проявом дії принципу ефективності адміністративного захисту, адже дозволяє заявнику оперативно реагувати на будь-які порушення з боку комісії без необхідності очікувати остаточного рішення. Водночас, встановлення обов'язкового характеру рішення Уповноваженого органу є певним запобіжником від ігнорування скарг заявників з боку комісії. Цей елемент адміністративного провадження посилює процесуальні гарантії захисту прав особи, будучи логічним доповненням до системи оскарження в сфері надання компенсацій за зруйноване житло.

У контексті забезпечення ефективного адміністративного захисту прав заявників у процедурах надання компенсації за знищене майно важливою процесуальною гарантією є можливість продовження строку подання заперечень чи скарг. Законодавець передбачає, що за зверненням заявника відповідні строки можуть бути продовжені на 5 робочих днів, що свідчить про визнання об'єктивних труднощів, які можуть виникати у постраждалих осіб, зокрема в умовах воєнного стану.

Порядок подання заперечень, звернень та скарг є максимально адаптованим до сучасних умов і забезпечує множинність каналів комунікації між заявником і органами, що здійснюють розгляд. Передбачено електронну форму подання, коли документи надсилаються на офіційну електронну пошту комісії або Уповноваженого органу з накладенням кваліфікованого електронного підпису, що відповідає принципам цифровізації адміністративних процедур та доступності послуг. Також передбачена можливість паперової форми подання, тобто направлення заперечень поштою або подання їх безпосередньо через адміністратора центру надання адміністративних послуг, комісію чи Уповноважений орган. Остання опція є особливо важливою для осіб, які не мають технічних можливостей або достатніх цифрових навичок для подання документів онлайн.

Відповідно до принципу верховенства права, рішення Уповноваженого органу підлягають судовому контролю. Так, заявник має право оскаржити рішення відповідно до КАС [5], що гарантує реалізацію права на справедливий суд, закріпленого в статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [10].

Окремо слід зазначити, що деталізація процедур розгляду заперечень, звернень та скарг, а також механізм ухвалення відповідних рішень, регулюється внутрішніми рішеннями Уповноваженого органу. Така конструкція надає певну дискрецію у визначенні технічних аспектів розгляду, проте має відповідати загальним принципам адміністративного права, а саме принципам законності, неупередженості, обґрунтованості, пропорційності та оперативності.

Загалом зазначена норма комплексно закріплює механізми процедурного забезпечення права на оскарження, які мають бути ефективними, доступними і враховувати специфіку правовідносин, що виникають унаслідок збройної агресії та руйнування житла.

У контексті повномасштабного збройного вторгнення рф в Україну різко загострилися проблеми захисту житлових і майнових прав осіб, які постраждали внаслідок воєнних дій. Знищення житла, переміщення населення та ускладнення доступу до належного адміністративного захисту обумовили актуалізацію судового механізму перегляду рішень органів публічної адміністрації, до яких відносяться комісії з розгляду питань компенсації за зруйноване нерухоме майно.

У цьому контексті важливу роль відіграє право на судові оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких комісій, гарантоване як Конституцією України, так і спеціальним законодавством, зокрема Законом України «Про адміністративну процедуру» [2], Законом України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна» [3] та КАС [5]. Судовий контроль за діяльністю адміністративних органів є ключовим елементом забезпечення верховенства права, особливо в умовах, коли інші механізми захисту можуть бути недоступними або неефективними.

Типовими предметами судового розгляду у таких справах є оскарження рішень про відмову в наданні компенсації, визнання незаконним встановленого розміру компенсації, оскарження бездіяльності комісії, зокрема порушення строків розгляду заяв або невиконання обов'язку з розгляду заперечень, оскарження порушення процесуальних прав заявника, таких як право бути заслуханим, право на ознайомлення з матеріалами справи або право на участь у засіданнях [6; 11; 12].

Судовий розгляд справ здійснюється в порядку адміністративного судочинства, в межах юрисдикції окружного адміністративного суду за місцем знаходження відповідної комісії або Уповноваженого органу. Відповідно до частини першої статті 2 КАС [5], адміністративні суди уповноважені захищати права, свободи та інтереси фізич-

них осіб у сфері публічно-правових відносин, до яких належать і правовідносини щодо компенсації за зруйноване майно. У випадку визнання судом рішення комісії протиправним, суд може зобов'язати орган повторно розглянути заяву, зобов'язати ухвалити рішення про надання компенсації або встановити протиправність бездіяльності або зобов'язати вчинити певні дії.

Особливої уваги вимагає ситуація, коли особа не має доступу до доказів, наприклад до актів обстеження, витягів з реєстрів тощо, через об'єктивні обставини, пов'язані з війною. У таких випадках суд може враховувати презумпцію добросовісності заявника, застосовувати гнучкий підхід до оцінки доказів і досліджувати непрямі докази такі як, звіти органів влади, фото- та відеоматеріали, покази свідків тощо [11].

З огляду на зазначене, ми можемо зробити висновок, що судовий механізм оскарження рішень комісій виступає не лише інструментом відновлення порушених прав окремих громадян, а й системним елементом гарантування відповідальності держави перед постраждалим населенням, оскільки він забезпечує дотримання фундаментальних принципів законності, справедливості, рівності та доступу до правосуддя навіть у найскладніших умовах воєнного стану.

Висновки. Результати проведеного дослідження засвідчують, що адміністративний та судовий механізми оскарження рішень, дій чи бездіяльності комісій з розгляду питань надання компенсації за знищене або пошкоджене нерухоме майно відіграють ключову роль у системі захисту майнових прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії. В умовах воєнного стану ці механізми виконують не лише правозахисну, а й соціально відновлювальну функцію, спрямовану на забезпечення справедливості, підтримку довіри до органів влади та реалізацію конституційного права особи на судовий захист.

Адміністративний порядок оскарження, передбачений відповідними порядками розгляду заяв, забезпечує первинну ланку правового захисту, надаючи можливість оперативно реагувати на порушення прав у процесі прийняття рішень комісіями. Запроваджені строки подання заперечень і скарг, їх обов'язковий розгляд та фіксація результатів є важливими елементами правової визначеності [13].

Разом із тим, ми спостерігаємо, що практика реалізації цих процедур потребує подальшого нормативного удосконалення, зокрема в частині деталізації порядку фіксації порушень, строків їх виправлення та юридичних наслідків для комісій і Уповноважених органів.

Сам судовий механізм оскарження є необхідною гарантією дотримання принципів верховенства права, неупередженості та справедливості, особливо в тих випадках, коли адміністративні процедури виявляються неефективними або недоступними. Судова практика у справах щодо компенсації за зруйноване майно, включно із визнанням дій комісій незаконними, зобов'язанням до повторного розгляду заяв або встановленням юридичних фактів знищення майна, формує важливу прецедентну базу для подальшої уніфікації підходів і посилення процесуального захисту заявників.

Таким чином, можемо резюмувати, що поєднання адміністративного й судового порядку оскарження створює цілісну систему правового реагування, яка забезпечує ефективний контроль за діяльністю органів, що ухвалюють рішення щодо компенсацій, і гарантує постраждалим особам реальні механізми поновлення порушених прав. Подальше вдосконалення цієї системи має здійснюватися через забезпечення єдності правозастосування, підвищення правової обізнаності заявників, а також удосконалення нормативного регулювання процедур компенсації в умовах збройного конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко В., Смокович М. Загальна адміністративна процедура: теорія, досвід, практика. Дакор, 2025. 132 с. URL: https://balka-book.com/files/2025/07_10/22_25/u_files_store_18_214.pdf
2. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
3. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>
4. Рогатинська Н., Русняк В. Особливості здійснення правосуддя в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми правознавства. 2025. № 1. С. 152-158. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2067>
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Гритченко Л. Найбільш поширені категорії судових справ з питань отримання компенсації за зруйноване війною майно. Вища школа адвокатури. 31.10.2024. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/naibils-posireni-kategoriyi-sudovix-sprav-z-pitan-otrimannia-kompensaciyi-za-zruinovane-viinoiu-maino-larisa-gretcenko>
7. Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги "еВідновлення": постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2023. № 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-%D0%BF>
8. Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна: постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2023. № 600. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-%D0%BF#Text>
9. Місечко В. Компенсації за пошкоджену та зруйновану нерухомість: проблемні питання. Юридична практика. 15.02.2024. URL: <https://pravo.ua/kompensatsii-za-poshkodzhenu-ta-zruinovanu-nerukhomist-problemni-pytannia/>
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини): Рада Європи; Міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
11. Судді ВС розглянули практичні аспекти отримання компенсації за пошкоджене / зруйноване житло внаслідок військової агресії та захисту права власності. Верховний Суд. 11.04.2025. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1791191/>
12. Маліновська В. Механізм компенсації шкоди за пошкоджене, знищене житло громадян України з 24 лютого 2022 року. Вища школа адвокатури НААУ. 12.02.2025. URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/malinovska-valentina/articles/mexanizm-kompensaciyi-skodi-za-poskodzene-znishhene-zitlo-gromadian-ukrayini-z-24-liutogo-2022-roku-valentina-malinovska>
13. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / за заг. ред. В. П. Тимощука. Київ, 2023. 545 с. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/74413.pdf>
14. Деякі питання організації роботи комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2023-%D0%BF>

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025
 Дата публікації: 29.10.2025